

ESPAI DEL LLIBRE

Publicacions de les Comarques Centrals Valencianes

Número 4 • desembre del 2003 • 0'50 euros

EDITORIAL

Com la vida mateixa, el món del llibre manifesta realitats contradictòries. Molta creació i pocs lectors; proliferació d'editors i esquifidesa empresarial, mediocritats i flaixos genials; voluntarisme i misèria material al costat de moments de glòria personal i mediàtica.

Malgrat tot, o precisament per això, nosaltres, els qui participem en aquest projecte, som amants dels llibres. En tenim veritable passió i esperem poder comunicar-vos-la a través d'aquestes poques ratlles que, més o menys accidentalment, arriben a les vostres mans. Unes ratlles que pretenen, si més no, evitar que els llibres es perden en la immensitat del buit.

Coordinar comarques, centres, autors i persones diverses no és tasca fàcil. Els qui contribuïm d'alguna manera a l'existència i a la circulació dels llibres solem donar la responsabilitat dels problemes i de les deficiències a uns altres: la culpa la pot tenir la impremta, la distribuïdora, la institució que convoca premis, l'editorial, les llibreries, els crítics..., però rarament la tenim nosaltres mateixos. Potser caldria plantejar-nos una autocrítica seriosa, començant pels mateixos autors, que sovint pateixen, o patim, d'un injustificat sentiment de divinitat.

Per a propers editorials ens agradaria comptar amb diverses visions del món del llibre per fer-ne un repàs més sectorial i detallat. Bibliotecaris, lectors, crítics, escriptors, impressors, llibreters, distribuïdors, dissenyadors, centres d'estudis i altres agents esteu convidats a dir-hi la vostra.

Per començar a opinar, si bé caben veus més autoritzades, potser valdrà la pena plantejar una major coordinació dels premis literaris i d'investigació amb les editorials privades. La proliferació de premis modestos, més voluntariosos que significatius, potser cabria superar-la amb uns plantejaments més globals, en l'àmbit de les Comarques Centrals, que permeten la convivència de premis diversos però potents i complementaris, capacitats per a obrir noves perspectives creatives, metodològiques i de mercat.

EL BARRANC DE L'INVERN I EL RIU VERNISSA

Sol dir-se que els rius són les artèries de la Terra perquè a través d'ells es transporta i s'escampa generosament l'aigua, fluid vital dels ecosistemes. Si això és cert en termes generals, ho és molt més quan ens referim als rius de les nostres comarques, sotmeses a la tirania d'un règim climàtic mediterrani, que passa traumàticament de la sequera més extrema a les pluges més torrencials. Però els rius no són tan sols un bressol de vida: són, a més, uns mestres consumats en l'art de l'escultura. Al llarg de milers d'anys han anat modelant, amb la paciència de qui no coneix el temps, els millors dels nostres paisatges. La roca calcària de les muntanyes ha anat sucumbint al cisell perseverant de l'aigua, que ha esculpit en ella barrancs feréstecs i congosts profunds, testimonis muts d'un paisatge canviant que a nosaltres, humans de vida efímera, ens sembla immutable.

Un d'aquests llocs on la natura ens mostra tota la seua força constructiva i destructiva, on més patent queda la relativitat del temps biològic davant del geològic, és, sense cap dubte, el barranc de l'Infern i el Racó del Duc. En realitat es tracta de dos topònims utilitzats per a designar un mateix lloc –el primer s'utilitza en el Comtat i el segon en la Safor–, és a dir, l'impressionant congost que obri el riu d'Alcoi o Serpis entre les serres de la Safor i la d'Ador i entre les poblacions de l'Orxa i Vilallonga. És aquest un dels espais de major qualitat ambiental de les Comarques Centrals Valencianes, fins al punt que, a banda de les propostes realitzades durant anys per a ser declarat Parc Natural, darrerament ha estat inclòs per la Generalitat Valenciana en la proposta de Llocs d'Interès Comunitari per a formar part de la Xarxa d'Espais Naturals de la Unió Europea anomenada Natura 2000 que, si tot va com s'espera, estarà finalment constituïda a finals de 2004. Les característiques d'aquest espai, i d'altres que tenen un interès especial pels seus valors naturals a nivell de les CCV i que per això també mereixerien una protecció legal específica es poden consultar en *Proposta d'un Sistema d'Espais Naturals Protegits a les comarques Centrals Valencianes* (2002) de C. M. Mansanet, Josep R. Nebot i J. Villaplana, editat per la Xarxa d'Institucions d'Estudis Comarcals de les CCV.

El riu d'Alcoi i el seu afluent, el Vernissa, seran, doncs, l'excusa per a iniciar aquest xicotet itinerari bibliogràfic i natural.

Un medi natural modelat per l'home

La riquesa biològica i geològica d'aquest indret, així com una proposta d'itinerari didàctic amb parades on s'analitzen la geologia, la fauna i la flora de cadascuna d'elles ha estat l'objecte del llibre *El Racó del Duc a peu, un itinerari de la natura* (1991), de Josep M. Ferrairó, J. V. Mascarell, F. Romaguera, F. Sastre i J. Villaplana,

Edició: XIEC

President de la XIEC: Antoni Prats

Conseller delegat: Gabriel Garcia Frasset

Direcció: Jesús E. Alonso

Disseny i maquetació: Ximo Corts i Vicent Tormo

Equip de redacció: Josep Albinyana, Joan Miquel

Almela, Josep Andrés, Teresa Ballester, Elies Barberà,

Gonçal Benavent, Àngel Beneito, Francesc Blay,

Jaume Bohigues, Josep Vicent Cabrera, Miquel Civera,

Ximo Corts, Maria Josep Escrivà, Ferran Lliso,

Joan Ivars, Carles Mansanet, Ramon Mora,

Néstor Novell, Enric Ramiro, Joseba Rodríguez,

Lluís Sevilla, Ximo Victoriano

Secretaria: Carme Orengo (CEIC Alfons el Vell) i

Laura Garcia (Arxiu Històric de la Ciutat de Gandia)

Correcció lingüística: Maria Josep Escrivà

Impressió: Gràfiques Tormo (Xàtiva)

Col·labora: Arxiu Municipal de Gandia

Dipòsit legal: V-2045-2002

ISSN: 1579-654X

espaidellibre@correu.vilaweb.com

XIEC
Xarxa d'Institucions d'Estudis Comarcals
Comarques Centrals Valencianes

AD
Associació
D'AMICS DE LA COSTERA

Associació d'Amics de la Costera

Carrer Noguera, 10

46800 XÀTIVA

amicscostera@xativa.vilaweb.com

CAE
CENTRE
ALCOIÀ D'ESTUDIS
HISTÒRICS I
ARQUEOLÒGICS

Centre Alcoià d'Estudis

Històrics i Arqueològics

Apartat de correus 182

03800 ALCOI

caeha@mixmail.com

AV
CEIC
ALFONS EL VELL

Centre d'Estudis i Investigacions

Comarcals Alfons el Vell

Plaça del Rei en Jaume, 10

46700 GANDIA

ceicalfonsevell@gandia.infoville.net

www.ceicalfonsevell.com

IECMA
INSTITUT D'ESTUDIS
COMARCALS DE
LA MARINA ALTA

Institut d'Estudis Comarcals

de la Marina Alta

Plaça Major, 13, 1r

03750 PEDREGUER

iecma@ctv.es

www.ctv.es/USERS/iecma

IEVA
Institut d'Estudis
de la
Vall d'Albaida

Institut d'Estudis de la Vall d'Albaida

Carrer de Sant Francesc, 8, 3r, 5a

46870 ONTINYENT

Bracha@ctv.es

www.lavalldalbaida.com

CAIXA
Ontinyent
La caixa de les comarques

Obra Social Caixa Ontinyent

Carrer de Sant Domènec, 24

46870 ONTINYENT

obs@caixaontinyent.es

www.caixaontinyent.es

Foto: Jesús Villaplana

editat per l'extingida Agència del Medi Ambient de la Generalitat Valenciana dins la seua sèrie de monografies. També s'hi pot trobar un apèndix historicosocial sobre les centrals hidroelèctriques que aprofitaven l'aigua del riu per a produir electricitat, sobre les coves amb interès arqueològic o sobre el tren dels anglesos.

Joan Pellicer va abordar la descripció dels valors naturals del riu d'Alcoi, però en aquest cas des del seu naixement fins a la desembocadura, en el llibre *De la Mariola a la mar. Viatge pel riu Serpis* (1997), editat pel Col·lectiu de Mestres de la Safor. És una obra magnífica, d'aquelles a què ja ens té acostumats l'autor, on s'analitzen els factors naturals i humans en permanent interacció fins a constituir la realitat del paisatge.

Un dels elements que més empremta ha deixat al Racó del Duc és la infraestructura de l'antiga via del tren Alcoi-Grau de Gandia, inaugurada al 1893 per abastir de matèries primeres la zona industrial de l'Alcoià-Comtat i donar eixida als productes elaborats. Els túnels, els ponts, les trinxeres o les casetes dels treballadors del ferrocarril que hi romanen donen una personalitat pròpia a aquest espai; és la natura domada per l'home. Les implicacions socials i econòmiques al voltant d'aquest ferrocarril han estat tractades a *El ferrocarril Alcoi-Gandia*, (*El «Xitxarra»: 1893-1969*) (1991) de D. Abad, R. Mompó, X. Nebot i A. J. Vaquer, publicat per Quaderns Eines d'Alcoi.

Si, com s'ha dit, el ferrocarril és un element que ha configurat en bona part el paisatge del Racó del Duc, l'altre és, sense cap dubte, l'aprofitament de les seues aigües per al reg o per a la generació d'energia hidroelèctrica. Els assuts que capten l'aigua per a després conduir-la cap a les sèquies domestiquen encara més aquest riu. Alguns d'aquests assuts i sèquies tenen un origen medieval i foren l'inici d'una infraestructura complexa de regadiu, especialment aigües avall de Vilallonga. Podem conèixer els aprofitaments que es feien de l'aigua del riu Serpis i del seu afluent, el Vernissa, així com dels conflictes entre usuaris, en *Conflictes de l'aigua a la Safor medieval* (1997), un excel·lent treball de J. Castillo editat pel CEIC Alfons el Vell.

Aquest llibre ens serveix d'excusa per a endinsar-nos aigües amunt del riu Vernissa, cap a la vall del mateix nom. Podem tenir una visió del medi físic i de la situació sanitària d'aquesta vall a primeries del segle xx a través de *Topografia mèdica de Rótova y pueblos anejos a su distrito* (1911), del metge J. Izquierdo, reeditada per Edicions La Xara en l'any 2000. Respecte al monument per excel·lència de

la vall del Vernissa, el Monestir de Sant Jeroni, tenim ocasió d'encercar els seus orígens i organització al llibre *Sant Jeroni de Cotalba: desintegració feudal i vida monàstica. Segles XVIII i XIX* (1988), de J. Alonso, editat pel CEIC Alfons el Vell.

El Racó del Duc i la serra de la Safor també tenen un lloc en la literatura. No podem acabar aquest itinerari sense referir-nos necessàriament a l'escriptor de Vilallonga Josep Mascarell i Gosp. Aquests paratges influïren decisivament en obres com *Amics de muntanya: excursionisme i plantes medicinals*, editada per Sicània (1961) i reeditada per Eliseu Climent en 1981. D'aquella mateixa editorial i autor és *De la vall al cim* (1957), una sèrie d'onze relats curts on el Racó del Duc és el lloc on transcorren dues històries: *La troballa de Senent* i *La serp del Racó del Duc*. El Circ de la Safor també apareix magníficament descrit en totes les seues raconades a *L'últim roder*.

Jesús Villaplana Ferrer

Carles M. MANSANET,
Josep R. NEBOT i Jesús VILLAPLANA

*Proposta d'un sistema
d'espais naturals protegits a les Comarques
Centrals Valencianes*

Gandia: Xarxa d'Institucions d'Estudis
Comarcals de les Comarques Centrals
Valencianes, 2003

El present llibre és el resum d'un informe elaborat per al Consorci de les CCV titulat *Proposta per a la definició i implementació d'un sistema d'espais naturals protegits a les Comarques Centrals Valencianes*. Desenvolupa la proposta en cinc capítols, densos en continguts alhora que ben exposats. En primer lloc es presenta l'estat de la qüestió i es fa una crítica al model clàssic de protecció d'illes valuoses, emblemes de la política conservacionista dels governs i sovint moneda de canvi per a malmetre la resta del territori. En alguns apartats es troba a faltar una actualització prèvia a la publicació.

Més avant es planteja la metodologia emprada per a la selecció dels espais catalogats. Pel que fa a la delimitació espacial, els autors han optat per una lectura ambientalista de les fites

comarcals, de manera que hi han inclòs zones que estan a cavall entre diferents administracions, com ara el massís del Caroig o la serra d'Aitana, però lligades des d'una òptica ecològica.

Les eines que s'hi proposen per a l'entramat normatiu són una combinació entre la legislació vigent i d'altres figures noves. Aquestes darreres, les basteixen amb una base científica, i ací pensem que rau la gran aportació d'aquest treball: dels sistemes ambientals, es passa a les unitats ambientals, i, al capdavant, apareixen els espais naturals que demanen ser protegits (27).

Endemés, però, les nou unitats ambientals es proposen també com a nuclis funcionals en la gestió. El resultat és una xarxa que anomenen Dianat XXI i que implicaria la substitució d'una política d'espais naturals sectorialista –i per què no dir-ho, improvisada–, per una política més semblant a l'ordenament del territori, però amb criteris proteccionistes explícits. Els autors mostren un interès especial per facilitar formes de participació de la població afectada en la declaració i gestió dels espais naturals; saben que la seua manca és causa de massa fracassos.

El catàleg dels espais naturals ocupa més de la meitat del treball. A més de descriure'n les característiques, s'hi detallen els principals problemes que pateixen i es fan propostes per tal de millorar-ne la protecció; s'afegeixen indrets específics en cadascun d'ells, com ara àrees d'interès i punts d'interès singular. El mapa que situa els llocs és poc pràctic a causa del seu format reduït.

En resum, tenim, d'una banda, un inventari interessant d'espais protegibles a les CCV. I una proposta de declaració i gestió d'aquests espais que hauria de provocar, com a mínim, una reflexió i un debat que acabaren derivant en una millora desitjada de la política de protecció ambiental.

Joseba Rodríguez Aizpeolea

.....

Josep NEBOT i CERDÀ

*Mariola i la Font Roja:
caminades amb Alcoi de fons*

València: Tàndem Edicions, 2003

Col·lecció Tàndem de la Terra, 5

.....

Els enamorats del millor paisatge de les terres valencianes estem, de nou, de bona sort. El biòleg Pep Nebot, que ens havia promès la segona part del seu llibre d'excursions per la serra Mariola, ha complert amb el seu compromís. Efectivament, en 1999, publicava el seu primer llibre d'excursions per Mariola, titulat *Mariola: sendes de nevaters*, que feia el número 2 de la col·lecció «Tàndem de la Terra».

En aquesta nova i venturosa ocasió, Nebot ens proposa excursions a peu per la rodalia alcoiana. Es tracta d'un terreny ben conegut per l'autor i, també, ben estimat. Són ara deu les passejades que ens ofereix per a gaudir de la natura, de la història, de la terra, de la gent, del paisatge, de les nostres arrels.

Cinc rutes tenen a veure amb la Mariola i d'altres cinc itineraris tenen a veure amb el benvolgut Carrascal de la Font Roja, ambdós parcs naturals, des de 1987 i 2002, respectivament.

En cada una de les deu excursions esmentades es donen les principals fermentades o claus perquè cadascú es

puga fer la seua pròpia lectura o interpretació del paisatge que envolta l'excursionista.

Són deu passeigs, guiats per la personal visió d'aquest biòleg enamorat de la terra i de la gent que s'hi arrela, que ens acosten un poc més a dos espais naturals d'especial rellevància, fites indiscutibles de l'excursionisme valencià, tal com s'indica al propi llibre.

Com és propi de la col·lecció, en aquest llibre, Nebot dedica una sèrie d'apartats a ampliar alguns aspectes que podríem denominar més curiosos o específics, com ara les qüestions toponímiques, històriques, botàniques, faunístiques, geològiques o de reflexió personal, etc.

Una secció final, on es fa un breu recorregut sobre altres racons de les muntanyes alcoianes com la Serreta, l'Ull del Moro, els Plans, la Carrasqueta, el Corbó, el Puig, entre altres, així com una petita guia pràctica constitueixen el remat d'una magnífica eina per a comprendre, gaudir i estimar el paisatge d'una part entranyable de les nostres muntanyes valencianes.

Carlos M. Mansanet Terol

.....

Santiago REYNA i Jorge BORONAT

*L'evolució de les muntanyes valencianes. 1
La Vall d'Albaida 1906-2002.*

València: Conselleria de Medi Ambient, 2003
(Existeix edició en castellà).

.....

L'objecte del present llibre és l'estudi de la vegetació a les nostres muntanyes, com ha evolucionat al llarg d'un segle, i quin és el seu estat actual. Aquest volum és el primer d'una sèrie que, previsiblement, recorrerà tota la geografia valenciana. Si és així, constituirà una font inestimable per a conèixer quin és l'estat de salut ambiental del qual gaudim els valencians.

Els autors han comptat amb fotografies corresponents als anys 1906,

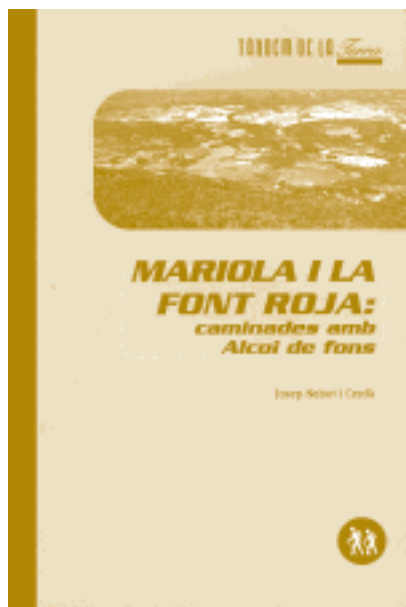

1928, 1954, 1989 i 2002, per a fer l'anàlisi comparativa de la vegetació. Estudien cinquanta-tres zones o paratges, identificats prèviament pels autors a partir de les imatges més antigues. Acompanyen els fotogrames comentaris que valoren el seu contingut, pertinents i sintètics, que fan que la consulta del llibre siga amena alhora que molt documentada.

Però si el gros del llibre és aquesta part visual amb la seua anàlisi, no és menys important l'estudi que l'obri, tècnic i erudit sense deixar de ser divulgatiu. Comença amb un recorregut pels personatges i corrents que han prestat atenció a les nostres serres, fins a èpoques recents, i d'ací Reyna i Boronat se centren ja en el cas de la comarca de la Vall d'Albaida. Tota aquesta part conté gran quantitat de xifres, dades i gràfics que els autors fan servir per donar suport a les seues afirmacions i fer-les entenedores.

La conclusió de l'estudi és optimista pel que fa als nostres boscos. Es veu en les repoblacions històriques de les divisions hidrologicoforestals un punt d'inflexió favorable al seu creixement. És discutible la pertinència de les espècies triades per a les esmentades repoblacions, però, com s'afirma en la pàgina 58: «Si el control dels incendis [...] continua amb la mateixa eficàcia (*sic*) durant els pròxims anys, l'evolució dels boscos cap a formes més valuoses ecològicament i econòmicament està garantida dins del concepte de sostenibilitat». Esperem veure-ho.

Fernando Lliso Bartual

«La història local és la història de la mediocritat. És la història de les malalties i de les fornicacions, dels parts i de les morts. Els arxius locals ens poden donar notícies. No és una història brillant: és, simplement, “la història” que ens és desconeguda, la història del “poble” i la dels “pobles”. [...] Som el que ara som perquè abans vam ser el que fórem. I això ho hem d’aclarir. Com podríem reconstruir la història sencera del País Valencià, si no comencem per la base, per la confusa base de les comarques?» (Joan Fuster)

Ja han passat 23 anys des que Joan Fuster fera el pròleg a la publicació d’una part de les actes de la I Assemblea d’Història de la Ribera, celebrada a Sueca el 1980, i des d’aleshores, un bon grapat d’estudiosos han fet possible, investigant any rere any, que les reunions comarcals hagen arribat a la novena edició, i que ja s’estiga treballant en la desena per al 2004. Ja en 1989, Antoni Furió apuntava que «les Assemblees han transcendit el marc purament historiogràfic i, en absència d’altres iniciatives comunes, han contribuït a definir i vertebrar la comarca, un territori encara imprecís per a la majoria dels seus habitants».

La corroboració de l’anterior tindrà lloc ja dintre la IX Assemblea d’Història de la Ribera, i amb motiu de la presentació de la formidable biblioteca comarcal de Francesc Beltran i López –cronista local de Benifaió–, que s’ha publicat amb el nom de *Papers de la Ribera*, on precisament el mateix Furió destaca «la prodigiosa eclosió d’estudis i publicacions, de llibres i revistes, impulsats des dels ajuntaments o des d’associacions culturals, que ha viscut la Ribera en aquests últims vint anys i que han contribuït eficaçment a reviuir i vigoritzar la debilitada consciència comarcal».

Aquesta IX Assemblea d’Història de la Ribera, celebrada a Benifaió, s’ha desenvolupat en dues vessants: una monogràfica, entorn del títol genèric de *Vies*,

camins i xarxes de comunicació a Ribera del Xúquer, amb set ponències i les comunicacions presentades específicament, i una segona de caràcter variat (des de prehistòria fins a patrimoni passant per la història medieval, moderna, etc.). Entre els ponents cal destacar Joan Mateu i Juan Piqueras, i en el paper de moderadors, entre altres, Francesc Torres, Aureliano Lairon, Enric Ramiro i Vicent Pons. També va tenir lloc en el marc d’aquesta assemblea la presentació de la publicació de les Actes de la VIII Assemblea, celebrada a Cullera l’any 2000, sobre *Castells, torres i fortificacions en la Ribera del Xúquer*, en coedició amb la Universitat de València i l’Ajuntament de Cullera. Ací mateix es varen presentar dos llibres més, a banda del ja mencionat *Papers de la Ribera*: un, *Polinyà al primer terç del segle XX: Associacionisme obrer. La societat obrera de Polinyà*. D’E. J. Gay Gay, C. D. Fuentes Fos i J. A. Pérez, editat per l’Ajuntament de Polinyà; i el segon volum de la *Història de la Ribera*, de T. Peris Albentosa.

La lliçó inaugural la va realitzar, magistralment com sempre, el professor Vicenç M. Rosselló i versà sobre *Els camins de la història o la història dels camins*. El professor Rosselló hi reflexionà al voltant de la importància dels camins en el naixement i creixement dels pobles, el terme i el territori.

Gonçal Benavent

20 ANYS D’UNIVERSITAT D’ESTIU DE GANDIA

El fet que un projecte cultural pugui celebrar 20 anys d’existència permanent justifica el seu interès de cara al sector de la societat civil al qual va dirigit. En aquest cas, la Universitat d’Estiu de Gandia és una proposta que, tot i que va naixer per iniciativa de l’Ajuntament de Gandia i amb una evident dependència de la voluntat política del govern gandià d’aleshores, preocupat per situar la ciutat en els ambients culturals d’avantguarda, ha consolidat aquest projecte en el temps, incorporant a la seua singladura de vint anys institucions com la Universitat de València, la qual ha aportat el rigor intel·lectual i acadèmic necessari en una convocatòria d’aquestes característiques.

La Universitat d’Estiu de Gandia ha estat sempre –o quasi sempre– al costat de plantejaments que ara s’anomenen po-

líticament incorrectes, la qual cosa ha provocat, possiblement, la renúncia, per part de la Conselleria de Cultura de la Generalitat Valenciana, a recolzar econòmicament i institucionalment la UEG en els últims anys. No obstant això, mai no ha modificat ni l’esperit crític ni la voluntat de ser un espai de reflexió acadèmica, al marge dels dictats marcats per la cultura oficialista, i ha esdevingut un model genuí i original, que ha estat imitat per altres institucions de l’Estat espanyol.

Durant aquests vint anys, la UEG ha acollit una singular oferta de cursos, tallers, activitats obertes (cinema, exposicions, música, teatre, etc.), i també ha gaudit de la presència del bo i millor de la intel·lectualitat. Personatges com ara Theodor Roszak, Marvin Harris, José Saramago, Alain Touraine, Tahar Ben Jelloun, Marie Claire Zimmerman, Felipe González o el recentment desaparegut Manuel Vázquez Montalbán són alguns dels centenars de pensadors que han exposat els seus coneixements i les seues reflexions a Gandia.

El futur de la Universitat d’Estiu de Gandia sembla que gaudeix de bona salut. La idea d’eixamplar les seues activitats al llarg de l’any i l’establiment de relacions amb universitats europees i americanes permetran la pervivència de la UEG com un instrument de reflexió científica i acadèmica del més alt nivell, ofert, sobretot, al servei dels ciutadans.

Eudald González

**Gonçal BENAVENT, Mercè FORNÉS,
Àlvar GARCIA i Jesús E. ALONSO**

El Servei Comarcal d'Arxius de La Safor

València-Gandia:
Generalitat Valenciana i Mancomunitat
de Municipis de La Safor, 2003

Aquest petit, però indispensable llibre per a tots aquells que es dediquen a esbrinar la història de les nostres comarques és el resultat d'una il·lusió coherent i capdavantera al nostre país, que el pas del temps i l'empenyora-ment dels seus promotors s'ha encarregat de consolidar. Davant l'estat d'abandó en què es trobaven els arxius dels pobles de La Safor, anys ençà, l'Ajuntament de Gandia va engegar un projecte de coordinació comarcal d'arxius, amb la intenció de catalogar els seus fons documentals. El pas següent va arribar el 1994, en signar-se un conveni -vigent avui en dia- entre la Generalitat Valenciana i la Mancomunitat de Municipis de La Safor, pel qual els ajuntaments rebien el suport tècnic necessari per a organitzar els seus documents, a l'hora que una còpia de l'inventari o del catàleg es dipositava al Centre Comarcal d'Arxius.

Doncs bé. El llibre és una guia amb la informació pertinent de cadascun dels vint-i-nou arxius que han estat treballats fins ara, on consta la ubica-

ció dels fons, la seua història, la documentació més antiga que custodien, el seu contingut, l'estat de conservació dels documents, els instruments que s'han emprat per a la seua descripció o la documentació associada, entre altres ressenyes.

A més, ens informa de la documentació, en microfilm o en suport digital, que es guarda el Centre Comarcal d'Arxius, com són les actes municipals de tots els pobles de la comarca, els fons existents dels ducats de Gandia i de Medinaceli o els dels comtats d'Oliva o de Ròtova.

La guia, a més de ser una eina per als qui s'interessen per la història local, té dues vessants força interessants: preservar el nostre patrimoni documental i donar-lo a conèixer a la població en general. Veritablement, un exemple a imitar en altres indrets.

Àngel Beneito Lloris

**Àngel BENEITO LLORIS,
Mª Àngeles CALABUIG ALCÁNTARA
i Carlos Miguel TEROL PASCUAL**

Arxius de Banyeres de Mariola

Banyeres de Mariola:
Ajuntament de Banyeres de Mariola,
2003

Poques feines són tan feixugues i desagrades com inventariar i catalogar arxius. Però poques són també tan necessàries per tal que les societats no perden el seu patrimoni cultural i la seua memòria històrica. Gran part del que una comunitat ha fet i decidit amb el pas del temps és als arxius. Ordenar tota aquesta paperassa sempre serà una tasca imprescindible si no volem que l'oblit s'apodere de la consciència col·lectiva.

Banyeres de Mariola ens ha sorprès gratament per la riquesa d'alguns dels seus fons, i als seus autors hem d'agrair que hagen fitxat i ordenat tot el patrimoni documental que es con-

serva en els cinc arxius catalogats. El poble, els curiosos, els erudits i els investigadors ja saben el que hi ha al bellíssim municipi de la Mariola gràcies a una acurada edició i a una catalogació tècnicament impecable, tot i que -com en tantes ciutats- la Guerra Civil també hi va propiciar la desaparició de documents.

El primer arxiu, el Municipal, ha estat obra de Maria Àngeles Calabuig i Carlos Miguel Terol, i abasta des de 1861 fins a 1945 seguint els criteris de la Diputació d'Alacant. Els altres quatre han estat obra d'Àngel Beneito. El del Registre Civil està complet des de 1871 -data de la seua creació- fins l'actualitat, i el del Jutjat de Pau abasta documentació sobretot del segle xx. L'Arxiu Parroquial, dipositat a la Casa Abadia, conté alguns documents del segle xvi -beneficis- i del xviii -visites pastorals-, però la majoria és del segle xx. L'Arxiu del Sindicat de Regs, potser el més novedós i llarg del llibre -no oblidem que al terme de Banyeres hi ha moltes fonts i hi naix el riu Vinalopó-, és fonamental per a estudiar l'economia, la societat i la toponímia de Banyeres, sobretot dels segles xix i xx. Finalment, l'Arxiu de José M. Ferre Ferre, el «tio Talo», és de consulta obligada per als estudis de geografia agrària i toponímia de Banyeres, Beneixama, Biar, el Camp de Mirra i Villena.

Francesc-X. Blay

Antoni BARCELÓ RODRÍGUEZ,
i altres

Alcoianes d'abans

Alcoi: Institut Andreu Sempere, 2003

La història ha estat definida durant segles com l'estudi dels fets extraordinaris duts a terme pels homes extraordinaris. Afortunadament, aquesta visió ha anat evolucionant en els últims anys cap a posicions més col·lectives i on s'ha redescobert la importància de les minories lingüístiques i ètniques, i de sectors tradicionalment oblidats com les dones. Així mateix, la història s'havia identificat essencialment amb la història política, i des de fa algunes dècades s'ha eixamplat amb la incorporació de la problemàtica social i econòmica, i amb la incorporació de l'àmbit privat al costat del públic. Tot aquest panorama ha comportat que els fets de la vida quotidiana tinguin una presència considerable en la narració del nostre passat, eix del nostre present i orientació del nostre futur.

Fruit d'una recerca pedagògica és aquest conjunt de fotografies recollides per l'alumnat de secundària i orientats pels seus professors Barceló, Beneito, Brotons, Jordà, Moltó, Parra i Pellicer, i que ha comptat amb la col·laboració del Centre Alcoià d'Estudis Històrics i Arqueològics. D'un conjunt de més de vuit-centes aportacions, se n'han seleccionat una setantena que sota el nom *Alcoianes d'abans*, pretén mostrar la història de la dona alcoiana d'una forma col·lectiva, sense noms propis, com a testimoni d'un gènere actiu i present en la història que tradicionalment s'ha vist oblidat i arraconat.

Aquest xicotet àlbum de magnífiques imatges recull de forma diacrònica l'esperit femení en multitud d'activitats i situacions, resultat de les aportacions d'una comunitat educativa i com a modest homenatge a la dona alcoiana. En definitiva, es tracta d'un document impressionant que farà les delícies de tots els veïns i veïnes, no tan sols de la ciutat sinó també d'aquelles persones sensibles als records i a un passat vivencial.

Enric Ramiro

Inés MAHIQUES BENAVENT

Quatretonda en falles: història gràfica d'unes festes singulars

Quatretonda: Ajuntament i Cooperativa V., 2003

Biblioteca Quatretondenca, 28

La col·lecció «Biblioteca Quatretondenca» suposa un dels majors esforços de recuperació cultural que s'han fet mai a les nostres comarques. Coordinada per Rafael Benavent, s'endevina quan es consulten les seues planes que la seua existència s'explica per l'apassionament i la tenacitat de qui estima el seu poble. Als quasi 30 títols de la col·lecció trobem literatura, etnografia, història, art, geografia, i altres temes que exploren a fons la intrahistòria de Quatretonda. El coordinador ha sabut envoltar-se d'un nodrit grup d'autors que signen les diverses monografies.

El número 28 de la «Biblioteca Quatretondenca», de la sèrie Mestre Codonyer (n'hi ha una altra, de Làmines, amb quatre títols publicats), està dedicat a les falles que ha tingut Quatretonda en la seua història. Especialment a les que es van fer entre 1958 i 1963, unides pel vincle comú del seu autor, Salvador Benavent i Alberola. Al treball es fa esment de les falles anteriors, de 1924 i 1957,

però realment l'opuscle es dedica a l'interessant període protagonitzat per «Salvaoret».

Prova del protagonisme atorgat a aquest artista faller és que també se cita en un apartat els seus monuments fallers a Gandia, que donen testimoni de la seua vàlua. Amb posterioritat al treball de Salvador Benavent, s'han tornat a plantar algunes falles a Quatretonda, però ja sense el mateix esperit i habilitat que imprimia aquest. A ressaltar les planes dedicades a la tècnica de construcció de la falla i a la llengua de les falles. Com en la resta de títols d'aquesta col·lecció, són part molt important les imatges, dibuixos i fotografies, testimonis d'un temps i d'uns monuments que encara avui són recordats i valorats per tots els quatretondans que els van viure.

Fernando Lliso Bartual

Ferran GARCIA OLIVER

*La vall de les sis mesquites.
El treball i la vida a la Valldigna medieval*

València: Universitat de València, 2003

En *El naixement del monestir cistercenc de la Valldigna* (València, Universitat de València, 1983), Garcia-Oliver traçava el procés d'erecció del convent i formació del senyoriu de Santa Maria; en *Cistercencs del País Valencià. El monestir de Valldigna, 1298-1530* (València, 3 i 4, 1998) n'amplià la visió analitzant les seues estructures. Ara és el torn dels *altres*, de la comunitat camperola formada pels vassalls cristians i sobretot musulmans emmudits per la memòria, la veu dels quals es recupera a través de sis capítols i un epíleg que tracten del marc geogràfic, les activitats productives, les relacions econòmiques, les estratègies matrimonials i familiars, les passions, els delictes i els mecanismes de la justícia.

Garcia-Oliver aposta en aquest tercer llibre per la reivindicació de la llibertat expressiva i la intenció literària pròpies de l'assaig, mitjançant la reducció de les habituals notes a la citació exclusivament do-

cumental i una voluntat narrativa que no actua en perjudici de la densitat conceptual pròpia de la Història. Sabedor que aquest és el discurs coherent dels fets, els contextos i les circumstàncies de l'existència dels seus protagonistes, rescata del silenci les peripècies quotidianes, vitals, d'uns homes i unes dones que li aporten, a la Història, el seu rostre humà. Servint-se de bocins d'informació extrets de multitud de documents, basteix un relat fascinant pel qual la Valldigna i els seus habitants s'esmunyen del laberint dels silencis i adquireixen una essència de col·lectivitat, potser no molt diferent a la d'altres indrets valencians o europeus, però en tot cas pròpia.

Vicent Olaso

Santiago LA PARRA LÓPEZ

Història de Miramar

Miramar: Ajuntament de Miramar, 2003

Fer la història d'un sol poble és un afer certament complicat; fins i tot, proper al miracle. Sobretot si falten, com és el cas, arxius tan fonamentals com són el municipal i el parroquial. Santiago La Parra, qui, en compensació, coneix a la perfecció l'arxiu dels Borja, ha pogut comprovar en les seues carns tot això i, sobretot, la idoneïtat d'un espai més ample (si més no, el castral o el comarcal) per explicar i explicar-se allò que està passant al llarg d'uns temps i al si d'una societat.

No obstant això, la veritat és que el municipi –i el municipalisme– és una realitat palpable. Si a això afegim una voluntat clara de *crear* història, hem d'admetre que la tasca conjunta d'institució i historiador

esdevenen lloables. Sobretot, en un cas com aquest en què es dona una veritable rebel·lió contra el fet, que semblava consumat, d'un «poble sense història».

De fet, alhora que les fonts eren plenes de mancances, era difícil trobar una personalitat o un tarannà propi a l'antiga alqueria dels Sapujada, dels Martorell, dels Balaguer i, finalment, com no, dels tan voraçs Borja. És, això sí, un dels pobles saforencs que Camarena definia com «de la falla»: situat en un alteró que, en un temps, permetia contemplar les marjals i la mar. Per si això fóra poc, Santiago ens anuncia que no hi ha personalitats que hagen triomfat en les altes esferes de l'art, de la política o de la san-tedat reconeguda.

Ens queda, així, la història humil i callada dels protagonistes anònims i familiars. Ens queda l'acció col·lectiva, malgrat els oblots o les omissions institucionals. Potser, al capdavant, siguen els mateixos veïns de Miramar els únics que saben on és (o on era) l'ànima profunda d'aquest poble. I, també, potser, en les profundes transformacions dels darrers anys i en la colonització urbana de la platja, hi haja nova matèria per historiar.

Jesús E. Alonso

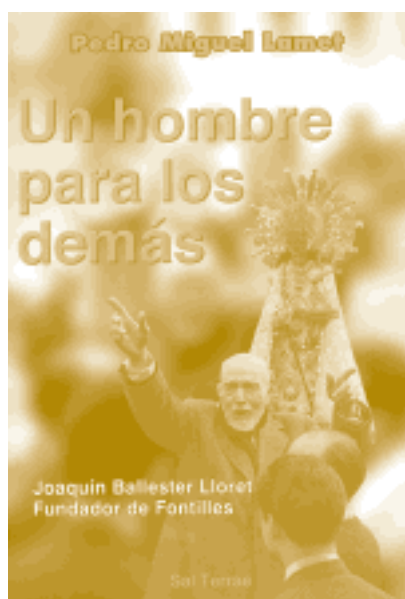
LAMET, Pedro Miguel

*Un hombre para los demás:
Joaquín Ballester Lloret,
fundador de Fontilles (1865-1951)*

Santander: Sal Terrae, 2001

Aquest llibre, fruit d'un encàrrec del Patronat del Sanatori de Fontilles, ens presenta la figura de Joaquín Ballester, sobretot, des de la seua vesant de propagandista catòlic i de promotor de projectes de caràcter social, centrant-se en l'activitat vinculada a l'esmentat sanatori, però deixant de banda la no menys interessant tasca política del «patriarca» de la dreta catòlica a la comarca de la Safor.

En parlar de Joaquín Ballester, hem de senyalar el treball que va realitzar de defensa i divulgació de la doctrina de l'Església Catòlica des de les darreries del segle XIX fins a la seua mort el 1951, impulsant la creació de nombroses entitats vinculades al catolicisme social, com ara la Caixa d'Estalvis de Gandia o el Sanatori de Fontilles per a leprosos. Altrament, també va desenvolupar una intensa activitat política, ocupant l'alcaldia de Gandia des de juliol de 1924 fins a febrer de 1926, i presentant-se com a candidat a diputat per la Dreia Regional Valenciana el 1933 i 1936.

En aquesta obra, el jesuïta Pedro Miguel Lamet ha utilitzat una documentació important, procedent, bàsicament, de l'arxiu del Sanatori de Fontilles, de les memòries de José María Capsir –un altre incansable activista catòlic–, i dels valuosos testimonis de persones que van conèixer Joaquín Ballester. D'altra banda, tanmateix, considerem que l'autor no ha aconseguit situar la seua investigació en el marc del context històric de l'època, perquè no ha analitzat els processos i els canvis que es van produir durant el període estudiat, sinó que s'ha limitat a aportar una simple enumeració de dades.

En definitiva, aquesta publicació interessarà, principalment, els devots del futur beat, al costat de tots aquells lectors que vulguen aproximar-se a la biografia d'un destacat protagonista de la nostra història més recent.

Lluís Sevilla Parra

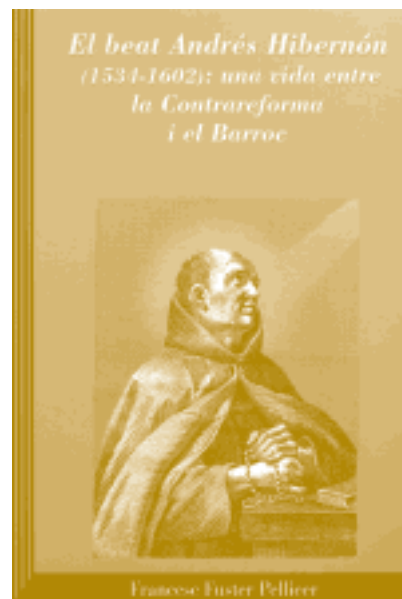
Francesc FUSTER PELLICER

*El beat Andrés Hibernón (1534-1602):
una vida entre la Contrareforma i el Barroc*

Gandia: CEIC Alfons el Vell, 2002

No hi ha cap dubte que l'espiritualitat valenciana, del Renaixement o del Barroc, és un valor en alça. Nous i experimentats especialistes escorcollen amb atenció i passió corrents, vides i plantejaments que arrelaren i caracteritzaren sensiblement la nostra societat del passat.

Paral·lelament, beats i il·luminats han copsat i copsen la devoció popular, particularment centrada en certes localitats i certs personatges. El beat Andreu Hibernón, tot i que menys conegut, és clar, que el IV duc Sant Francesc de Borja, ha concitat una fervor pregona a la ciutat ducal molt més intensa i, sobretot, molt més viscuda, que no la del sant oficial adés nomenat.

Fer una biografia del beat, més enllà o ençà de les tradicionals hagiografies, era una assignatura pendent de la societat gandiana i el repte ha estat afrontat pel CEIC Alfons el Vell i per l'autor amb il·lusió i professionalitat, arran dels quatre segles de la seua mort.

El llibre comença amb unes reflexions sobre biografia i història, així com amb un emmarcament del món franciscà en el qual va viure el «Beatet». Ens el situa en el seu context familiar, a Cartagena i Alcantarilla, i ens descriu la seua joventut a València i Cartagena. Tot seguit ens duu pel seu pas per l'observança i el seu ingrés a la reforma dels alcantarins. Tornem després a València per a, finalment, reviure el seu definitiu arrelament a Gandia, ciutat on va morir voltat d'una aura de santedat. Viatgem, doncs, per un doble itinerari, geogràfic i religiós.

El llibre està molt treballat i per a la seua confecció s'han consultat nombroses i diverses fonts. Potser conté un excés de descripcions prolixes, les quals reflecteixen l'afany de l'autor per mostrar-nos el món agitat i turbulent en què el beat va viure la seua recerca de la pau interior. Però l'amor que hi posa F. Fuster Pellicer i els seus bons coneixements prometen lliuraments, si cap, més sucosos.

Jesús E. Alonso

Clara GINER

Análisis de la actividad pesquera en el Puerto de Dénia

Dénia: Institut de Cultura Juan Gil-Albert i Ajuntament de Dénia, 2003

Beca d'Investigació Ajuntament de Dénia, 4

Aquesta publicació que ara us presentem és el resultat del treball de recerca realitzat per una jove biòloga marina que va obtenir de l'Ajuntament de Dénia, l'any 2000, la IV Beca d'Investigació que coordina l'Arxiu Municipal de la Ciutat.

El resultat de la investigació que ara es publica s'estructura en dotze apartats que van de la introducció i la presentació de la metodologia del treball a les fonts bibliogràfiques utilitzades, que estan precedides d'un annex integrat per quaranta-sis taules i el qüestionari i tractament estadístic de l'enquesta dirigida al sector pesquer, dades a partir de les quals l'autora ha realitzat la seua anàlisi del sector pesquer de Dénia que organitza de la forma següent: estructura de la flota, arts utilitzades i les seues característiques, captures, rendiment econòmic i anàlisi sociològica del sector. De tot açò la investigadora extrau les seues conclusions finals.

Les persones que decideixen llegir aquest estudi descobriran quin és l'es-

tat actual de la flota pesquera de Dénia, per composició, edat, característiques tècniques i tripulació de les embarcacions; també la classificació de les arts utilitzades per a cada tipus de pesca, que l'autora complementa amb uns dibuixos i unes interessants fitxes resum de cada art. També s'hi poden conèixer els caladors més freqüentats, l'evolució de les captures de cada espècie i quina és la seua rendibilitat econòmica, tot complementat amb gràfiques per a una millor comprensió visual de les dades estadístiques.

És interessant la manera com Clara Giner aborda el tema de la pesca, ja que no presenta el seu treball des de la perspectiva etnohistoricista, sinó des de la visió del creixement durador: la sostenibilitat vista per una biòloga que ha treballat, des de diversos camps, el món pesquer i la relació de les persones amb la mar.

Jaume Buigues i Vila

Josep Xavier ESPLUGUES i PELLICER

La lluita per la vida a la Dénia contemporània. Mort i malaltia en el segle XIX i primer terç del XX.

Dénia: Ajuntament de Dénia-Institut de Cultura Juan Gil-Albert, 2002

Beca d'Investigació
Ajuntament de Dénia, 3

Aquest acurat treball d'investigació historicosanitària posa a la disposició del lector una part de la història de Dénia que fins ara no havia estat estudiada globalment, en relacionar la dotació d'infraestructures higièniques i sanitàries amb l'estat de salut que va desenvolupar la ciutat entre 1841 i 1936.

La recerca és força interessant i veritablement necessària si volem tenir una visió més completa de la societat d'aquella època.

Al llibre, Esplugues analitza aquest període de transició sanitària i epidèmica, on coincideixen el declivi de la mortalitat general i catastròfica amb el canvi del patró epidemiològic i demo-

gràfic, a través de les diferents formes d'emmalaltir i de morir que van afectar el veïnat de la localitat. Per això, compara la mortalitat general que tenia el municipi de Dénia amb la que es donà a les terres valencianes i al conjunt del territori espanyol. Alhora, explícita i analitza la incidència de la mort en cadascun dels diferents grups d'edats i la seua distribució al llarg dels mesos de l'any, tot relacionant-ho amb el canvi del perfil epidemiològic i amb l'augment de l'esperança de vida que va anar a poc a poc assolint-se.

A més d'açò dit, analitza la mortalitat ordinària i la que van causar les malalties epidèmiques, com el còlera o la grip, així com les mesures sanitàries que el govern municipal va mamprendre per a combatre-les i la reacció que va experimentar la societat davant el contagi.

Tot seguit investiga els possibles focus de mefitisme, com eren les zones marjalenques, el servei d'aigües potables, els safareigs i el clavegueram, repassa les condicions de vida i de treball del proletariat, i s'endinsa en la dotació d'infraestructures sanitàries que tenia Dénia, mirant de prop el paper que va jugar l'Hospital de Caritat i de Peregrins.

El llibre d'Esplugues es fa imprescindible per a entendre i esbrinar les causes que van intervenir en el descens de la mortalitat i en la transició sanitària, en passar d'unes malalties de caire infeccios i contagios a d'altres de naturalesa degenerativa.

Àngel Beneito Lloris

**Antoni MAS i FORNER
i Joan-Lluís MONJO i MASCARÓ**

*Per poblar lo Regne de Valentia:
L'emigració mallorquina al País Valencià
en el segle XVII*

Ciutat de Mallorca:
Conselleria de Presidència.
Govern de les Illes Balears, 2002

«Els Camins de la Quimera (L'emigració balear a ultramar)» és el títol de la col·lecció en la qual s'insereix aquest interessant llibre, on s'apleguen un lingüista, Joan Lluís Monjo, i un historiador, Antoni Mas. S'afegeix a aquesta circumstància el fet de ser el primer d'ells valencià de Tàrbena –terra de repobladors mallorquins– i el segon, mallorquí: aquesta doble procedència geogràfica és un factor molt positiu per als objectius que s'han traçat –i que s'han complit a bastament– al llibre: estudiar el fenomen migratori dels mallorquins que s'establiren al País Valencià al segle XVII arran de l'expulsió dels moriscos.

El tema l'havia encetat als anys setanta el geògraf Josep Costa, el qual havia orientat el seu estudi des del punt de vista de la demografia històrica. Ara els autors fan un seguiment de moltes famílies que emigraren al País Valencià, des dels *Quinke Libri* de les viles mallorquines de procedència fins al mateix tipus de documentació dels prin-

cipals llocs valencians d'arribada, en especial dels pobles de la Marina.

Si el treball d'investigació històrica és important al llibre, no ho és menys la vessant de l'estudi lingüístic. S'han enriquit les anteriors aportacions sobre el tema amb documents inèdits, enquestes noves i la constatació de moltes restes del parlar que els mallorquins portaren a les nostres terres. S'afegeix també la contemplació d'altres aspectes antropològics com la gastronomia, la música o el cançoner tradicional.

Una obra, en suma, molt interessant i imprescindible per a conèixer el tema de la repoblació del País Valencià, en una centúria de moltes dificultats socioeconòmiques, produïdes en gran part després de l'expulsió d'uns valencians que s'atreviren a mantenir la seua idiosincràsia enfront del poder reial.

Joan Ivars Cervera

Javier CALVO PUIG

*Agricultura, industria y comercio en la
Dénia del siglo XIX*

Sant Vicent del Raspeig:
ECU, Ajuntament de Dénia, Canfali
Marina Alta i llibreria Públics, 2003

Javier Calvo, investigador i estudiós de la Dénia contemporània, ha tret a la llum una nova monografia sobre la Dénia del segle XIX, que complementa altres estudis seus sobre aquest mateix període.

L'obra que ara ens ocupa, prologada per Roque Moreno i publicada per Editorial Club Universitario amb la col·laboració de l'Ajuntament de Dénia-Delegació de Cultura, el setmanari Canfali Marina Alta i la llibreria Públics està estructurada en sis capítols, on fructifica la recerca metodològica duta a terme per l'autor en les extenses fonts documentals i bibliogràfiques que figuren al final de l'obra i que han estat treballades d'acord amb la metodologia que es presenta en la introducció.

Si decidíu llegir aquesta monografia, descobrireu com un producte –la pansa–, en un període determinat

–la segona meitat del segle XIX–, és capaç de vertebrar al seu voltant tota una ciutat i el seu *hinterland*.

És engrescadora la forma en què l'autor aborda cadascun dels temes que donen nom a aquest llibre. Comença la seua anàlisi amb el sector primari, on es fa interessant conèixer, a més dels conreus i les altres activitats del sector, l'evolució dels usos del sòl i de la propietat. Després, l'autor se centra en l'activitat artesana i industrial; continua amb les activitats de serveis i finalitza el seu estudi amb el port i la seua activitat.

Tot l'estudi es complementa amb la reproducció d'imatges de la memòria gràfica de la ciutat, així com amb la reproducció facsímil de documents, taules i gràfiques que ajuden a una millor comprensió dels esdeveniments ocorreguts en aquell moment clau que marcarà la manera de ser i viure de la ciutat i de la comarca que l'envolta, ja que, aleshores, gairebé tot girava al voltant de l'elaboració i l'exportació de la pansa. Gaudireu amb la seua lectura i descobrireu aspectes interessants del nostre passat.

Jaume Buigues i Vila

Mestres de l'Escola d'Almoines.
Liliana CARBÓ MARTÍ (coord.)

Una escola participativa i democràtica

Elx-València: Ajuntament d'Elx-Tàndem Edicions, 2003

En una època de canvi pedagògic cap a posicions anteriors a la Llei General d'Educació de 1970, l'edició d'aquest llibre és un regal de futur. Poques vegades tenim l'oportunitat de veure editat l'esperit d'un centre educatiu; i més per tractar-se en aquesta ocasió d'un col·legi que ha estat i és capdavanter en la renovació pedagògica i lingüística al nostre país. No es tracta, per tant, d'una obra solitària o feta en grup, sinó col·lectiva per part de tot un claustre que ha fet de la participació democràtica el seu eix de treball, a través de diverses èpoques polítiques, instruccions i normes.

Almoines és un poble d'uns 1.900 habitants, de la comarca de la Safor, que té una escola pública amb tres unitats d'Infantil i sis de Primària i una plantilla de 15 mestres. El treball editat és el resultat de la tasca realitzada per la comissió de Gestió i Pedagogia de l'escola centrada, en el curs 2000-2001, a recopilar experiències sobre l'assemblea de classe i a establir una línia de coordinació entre les diferents etapes educatives.

Bàsicament, té dues parts. En la primera, els coordinadors del projecte expliquen de forma clara i didàctica la manera que tenen d'entendre el procés d'ense-

nyament i d'aprenentatge, i especialment el seu sistema d'avaluació basat en el diàleg i la negociació amb les xiquetes i els xiquets. La segona part se centra fonamentalment en l'assemblea de classe, mitjançant el comentari sobre diversos documents elaborats pels alumnes i professors, així com una revisió de la tasca desenvolupada per les famílies. Per últim, en unes breus conclusions, s'obren portes cap a un futur ben pròxim.

El treball va obtenir el prestigiós Premi Melchor Botella a la Renovació Pedagògica patrocinat per l'Ajuntament d'Elx i publicat per l'editorial Tàndem, en record d'aquest mestre innovador de les comarques del sud. Visualment, hi destaquen les abundants fotografies i la reproducció literal de textos i treballs d'alumnes que donen al conjunt un gran realisme, alhora que ens serveixen de model per a qualsevol comunitat educativa.

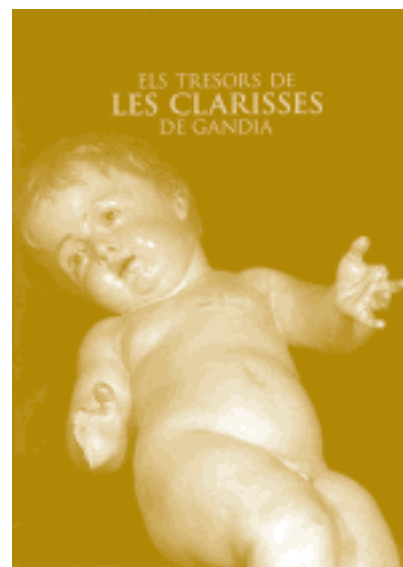
Enric Ramiro

Els tresors de les Clarisses de Gandia

Gandia: IMAC-Ajuntament de Gandia-CEIC Alfons el Vell, 2003

(Catàleg de l'exposició)

Un títol molt escaient, de debò. És un autèntic tresor veure com a Gandia, igual que a Xàtiva i a Oriola, estimen i recuperen el seu patrimoni històric i cultural. Des que en el segle XV es fundà el convent de les clarisses a Gandia, l'espiritualitat franciscana ha estat sempre present en la capital de la Safor. Per un altre costat, la presència de la família Borja va afavorir aquesta institució amb donacions, regals i obres d'art. El resultat, malgrat les desaparicions de la Guerra Civil, és força ric i gratificant. No oblidem, d'altra banda, que les monges del primer convent van ser traslladades al nou convent de la Trinitat de València, on fou abadessa sor Isabel de Villena, autora de la tan interessant com magnífica *Vita Christi*. Tot açò ha fet que el convent de les Clarisses de Gandia haja acumulat un més que meritori patrimoni artístic que, ara, el municipi ha sabut valorar, restaurar i exposar.

Acompanya el catàleg un text entrañable de Ximo Company –es nota que es fa major–, així com una introducció molt erudita de Vicent Pellicer, comissari de l'exposició. A ell cal agrair les fitxes de les obres exposades –al voltant de cinquanta–, que inclouen una descripció històrica i tècnica completa, amb la documentació que s'ha trobat sobre cadascuna d'elles. Hi cal destacar obres de Pau de Sant Leocadi, Paolo de Matteis, Mena i Salzillo. També cal valorar com es mereix la restauració d'algunes obres que s'havien fet malbé, portada a terme per José Manuel Barros i Sílvia Martínez.

Una edició excel·lent –en disseny i color– fa que aquest catàleg de tresors siga un vertader tresor. Un exemple que hauria de ser més imitat per altres ajuntaments, més despreocupats pel seu patrimoni històric i cultural.

Francesc-X. Blay

Jorge HERMOSILLA PLA (coord.)

Los sistemas de regadío en la Costera

València: Conselleria de Cultura i Educació de la Generalitat Valenciana, 2003

Amb una maquetació de luxe i més de cinc-cents fulls de contingut, aquesta és una obra interessant d'àmbit geogràfic i patrimonial. Forma part d'un ambiciós projecte acadèmic que ha comptat amb el suport de diverses ins-

titucions públiques i privades per a realitzar una col·lecció sobre l'ús dels aqüífers al País Valencià. Iniciat a la comarca de la Vall d'Aiora-Cofrents, disposa ja d'altres cinc comarques estudiades. Com es diu a la introducció, la història valenciana és, d'alguna manera, la història de les seues aigües. De fet, està de plena actualitat amb el Pla Hidrològic Nacional i el seu ús més o menys partidista, amb tot un seguit d'interessos, investigacions i lluites de poder.

El volum està dividit en tretze capítols, cadascun d'ells a càrrec d'especialistes de les universitats valencianes, coordinats per l'actual degà de la Facultat de Geografia i Història en Jorge Hermosilla, qui fa una aproximació al regadiu tradicional. El segon i tercer d'aquests capítols es refereixen als escenaris geogràfic i històric de la comarca, i el següent tracta el delicat tema de la distribució de l'aigua. El nucli del volum està conformat per cinc capítols que es dediquen a plantejar un estat de la qüestió sobre els diferents sistemes de regadiu, concentrats bàsicament en el riu Cànoves i Albaida. El desè apartat se centra en els artefactes hidràulics, com ara els molins; i l'onze, en les fonts tradicionals que hi ha a Xàtiva. Els dos últims fan menció dels arxius històrics consultats dels quals aporten una relació de documents, i del catàleg del patrimoni de l'aigua a la Costera. És la primera vegada que s'ha realitzat una cartografia de tot el sistema de regadiu de la Costera, mitjançant un SIG senzill però pràctic. L'estudi reivindi-

ca el valor del patrimoni de l'aigua a les terres d'interior del nostre territori. Un tema generalment oblidat, més encara a l'horta de Xàtiva, que disposa d'un ric llegat històric.

Es tracta d'un llibre molt documentat visualment i bibliogràfic, ben actualitzat, i amb un llenguatge divulgatiu. Tanmateix, el seu format i el preu l'allunyen del gran públic. Igualment, hi ha un excés de protagonisme institucional amb introducció i fotografia a color del President de la Generalitat, Conseller d'Educació i Director General de Patrimoni. Així mateix, segurament l'edició de l'obra en valencià hauria contribuït a la necessària normalització lingüística, especialment en un tema tan singular com aquest, i hauria evitat alguns problemes de toponímia que hi apareixen. No obstant això, estem davant d'una obra que representa un gran esforç acadèmic i editorial que, a ben segur, serà punt de referència durant molt de temps per a tots els estudiosos i interessats en el nostre patrimoni.

Enric Ramiro

Joaquim VICTORIANO (coord.)

Mapa toponímic del terme municipal d'Alcoi

Alcoi: Ajuntament d'Alcoi i Centre Alcoià d'Estudis Històrics i Arqueològics (CAEHA), 2002

Dins la tendència nova, encara incipient, de revisió i fixació de la toponímia oficial, aquest mapa és una iniciativa pionera ja que, de fet, a València no arriben ni a sis els mapes toponímics municipals –a les CCV n'hi ha també publicat el d'Ontinyent–. Una altra cosa són els quaderns divulgatius que publica la Generalitat Valenciana en un suport cartogràfic més simple i esquemàtic. En canvi, en el cas d'Alcoi, això de *mapa toponímic* es tradueix en una publicació ambiciosa perquè, a més de l'onomàstica, s'ha tingut cura especial en la qualitat del paper, el format de mapa desplegable tradicional i, sobretot, en el suport cartogràfic en què es situen els noms de lloc. Si bé hom podria dir que no hi són tots els noms, sí que ha estat un encert haver sabut conjumi-

nar la funcionalitat topogràfica del mapa amb l'atenció lingüística adequades a les característiques del relleu d'Alcoi i a les possibilitats que ofereix l'escala del mapa emprada.

Fet i fet, un mapa com aquest hauria de servir de model en la confecció de mapes i plànols tant d'institucions públiques com privades, ja que és ben conegut el salvatgisme toponímic en els mapes de certs organismes i, a més, dia rere dia veiem com es maltracta impunement el nostre patrimoni lingüístic i onomàstic.

A més, la fixació oficial de l'onomàstica municipal hauria d'impedir la deformació dels topònims però, també, incentivar-ne els usos escolars i turístics. Per exemple, es podrien organitzar, amb el suport d'aquest mapa, excursions toponímiques, pràctica encara desconeguda a casa nostra: no hem d'oblidar la càrrega d'informació (història, relleu, flora, fauna...) que ens proporcionen els noms de lloc amb què vivim cada dia.

Altrament, estudis com aquest són un bon planter de noms tradicionals perquè els promotors urbanístics puguin batejar tanta urbanització i, així, potser, ens estalviem patir tants *miamis beach*, entre altres coentors. També és cert que caldria que ajuntaments i generalitats traguessen reglaments per regular la toponímia nova.

Josep Andrés

XXVI Festa de les Danses
de la Vall d'Albaida. Agullent,
14 de setembre de 2003

Agullent: Grup de Danses d'Agullent,
2003

Complits ja els emblemàtics vint-i-cinc anys dels aplecs de les Danses de la Vall d'Albaida, continua en vigor la seua celebració, tal i com ho demostra la present publicació. Coordinat pel professor de la Universitat de València i ballador agullentí, Emili Casanova, el volum s'obre amb el dibuix guanyador del concurs escolar fet per a l'ocasió, i es tanca amb la reproducció de l'obra de l'escultor d'Agullent Vicent Patón.

Són disset treballs d'especialistes de la Vall d'Albaida, i de tot el país, sobre el món de les danses i tot el que les envolta: folklore, coreografia, música, tradicions, història... Un conjunt interessant que de ben segur atraurà tant els aficionats com els investigadors. S'ha tingut l'habilitat de no sobrepassar en cada treball una extensió adequada per a afavorir-ne la lectura. I la varietat dels temes tractats, així com el to divulgatiu, inviten a endinsar-nos en el llibre sense problemes, i també a guardar-lo com a eina de consulta quan calga.

No és fàcil aconseguir que els millors investigadors de la Vall sobre el tema escriguen junts, però encara és més difícil que s'hi afegeixen noms de la importància de Mestre, Pardo, Ranch, Torrent, o Llorenç, punts de referència a tot arreu de les tradicions i costums musicals valencians. Mèrit que sens dubte cal apuntar al Grup de Danses d'Agullent, però especialment al professor Emili Casanova. Com es diu a la presentació: «Pensem que cada any se n'hauria de fer un [de llibre] com a continuació de la magnífica obra de Maria Teresa Oller, Salvador Seguí, Sebastià Garrido, Jaume Ayats, Salvador Mercado, Fermín Pardo, i altres.» Nosaltres també pensem que s'hauria de continuar amb aquesta sana tradició d'afegir, a les danses, belles i erudites lletres, com aquestes.

Fernando Lliso Bartual

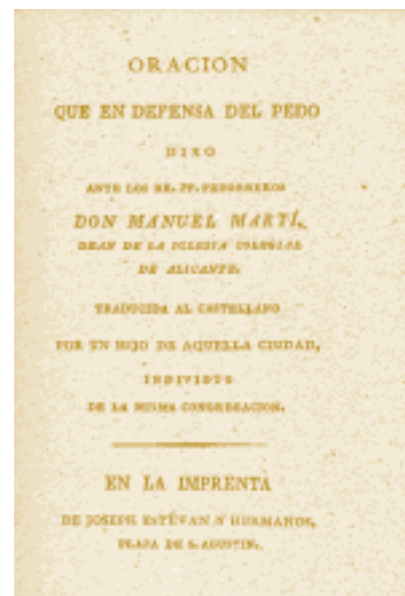
Manuel MARTÍ

*Oratio pro crepitu ventris habita
ad patres crepitanes*

Xàbia: Edicions del Bibliòpata, 2001

Aquesta és una ocasió d'aquelles en què ens trobem davant una *rareza* bibliogràfica; més encara si tenim en compte que l'editor mateix dels dos facsímils es fa dir «El Bibliòpata».

Aquesta reimpressió numerada consta de dos volums: un que reproduceix l'original en llatí i grec i un altre amb la traducció castellana de traductor anònim. En aquest segon volum, a més, el Bibliòpata inclou, d'elaboració pròpia, un exordi i un catàleg de les edicions anteriors. Tanmateix, entre les edicions no es cita l'única en català, traduïda per F. Jordi Pérez i Durà i publicada l'any 1991 al volum IV de la *Miscel·lània Joan Fuster* (PAM). El *Discurs en defensa del pet...*, segons el títol català, és, com s'indica a l'exordi, l'obra més coneguda i publicada del degà Manuel Martí

(Orpesa 1663-Alacant 1737) que la va escriure cap al 1687.

No cal dir que hi ha poques referències a aquest text per part dels il·lustrats del segle XVII-XVIII, segurament a causa del contingut irreverent, encara que elegant i presentat amb erudició. De fet, deixant de banda el mateix autor, ha estat habitual que moltes de les persones que han traduït o editat el tractat hagen intentat passar desapercebudes, com també fa l'editor dels facsímils que ressenyem.

Comptat i debatut, siguen benvingudes aquestes reimpressions facsímils de factura exquisida i representants d'un divertiment que, amb una manera de fer culta, classicitzant i acurada, té, fins i tot, capacitat per a parlar de temes procaços o escatològics. Tradició, de fet, ben allunyada dels aires actuals en què, fins i tot, coses serioses són presentades de forma vulgar i banal, i si no mireu la tele.

Miquel Civera

Antoni OLTRA

Els marges de la memòria

Picanya: Edicions del Bullent, 2003

La Farga monogràfica, 16

Diu Andrés Trapiello que el silenci rima amb tot, que és l'única aigua que de veritat lleva la set a l'ànima. *Els marges de la memòria* està ple de silencis. No obstant això, són uns silencis que diuen molt: les memòries d'una societat rural valenciana que ens ajuden a entendre'ns com a poble.

Toni Oltra, conegut popularment per «Canyot», ens escriu sobre la seua infantesa a Pego. Els records són fruit de les seues estades vacacionals, els jocs, la memòria sòlida de les coses que sol transparentar a mesura que un va fent anys. Els marges no són res més que construccions metafòriques que escalonen la memòria, com ho fan veritable, a nivell agrícola, els marges de pedra i terrer en les foies i bancals de les terres de La Marina.

A cavall entre memòries i costumari, aquest llibre és un bon mostrari dels costums i tradicions dels anys quaranta del segle passat a qualsevol poble del País Valencià. Els oficis artesanals, el treball al camp, les relacions socials de carrer, les diversions, les festes, les economies de subsistència de la postguerra, els perso-

natges populars repetits en tots els pobles però irrepetibles a mesura que passa el temps... I per què no un poc de nostàlgia? L'autor no se'n pot fugir, d'aquest sentiment envers el seu passat i els seus records. Quin literat romàntic del XIX deixaria de banda la nostàlgia, intrínseca en la mateixa manera de contar les coses?

Solament es trenca el moment de silenci amb les imatges fotogràfiques de la present edició: dos vells vestits d'un negre dol, asseguts a la porta de casa amb la cadira de bova i la mirada perduda per no entendre allò mecànic que els ha de perpetuar per sempre. Les filades de carros al carrer just abans d'encaminar-se al camp, a la dura jornada que finirà a boqueta nit, amb la roba del treball, amb el recapte, i amb el gos lligat al carro com a únic testimoni del viatge diari que es repeteix tots els dies, tota una vida.

Però no hem d'oblidar que en rescatar la memòria se sol produir un acte de reivindicació. Per això, solament construint *marges* que separen la realitat de la cruesa de la vida s'aconsegueix convertir en nostàlgia els temps de penúria, de fam i d'imposicions rutinàries.

Joan M. Almela

Antoni ESPÍ CARDONA

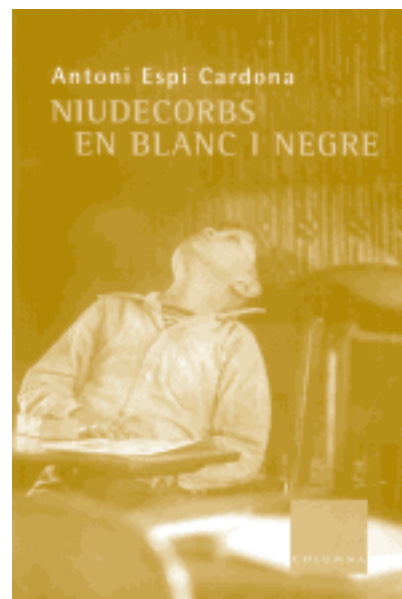
Niudecorbs en blanc i negre

Premi de Narrativa Curta 25 d'abril
Vila de Benissa 2002

Barcelona: Columna, 2003

Niudecorbs en blanc i negre no és només un llibre de relats; és també un llibre de poemes. I, m'atrevesc a dir, un llibre de silencis. Quan un acaba de llegir qualsevol de les narracions de *Niudecorbs...* ha de guardar necessàriament un moment de silenci en el seu interior per sentir millor l'eco de l'evocació, de la veu de la memòria, del respecte al passat comú i recent.

El títol ens situa en un espai i un temps concrets: *Niudecorbs* (ben avi-

at, amb el primer dels relats, *Orígens*, se sabrà que es tracta de Bèlgida); en blanc i negre, això és, quan les imatges de la memòria del narrador han perdut el color, quan la fotografia era en blanc i negre, i quan corrien els temps grisos del franquisme. El títol anuncia un viatge memorístic.

L'autor (l'Antoni Espí) utilitza la veu d'un personatge de qui només sabem les inicials (N.J.M.) per contar les històries que el tal N.J.M. ha viscut. Al mateix temps, utilitza una segona veu, la veu poètica d'un altre personatge (Llorenç Cabanes Bellví) per signar els petits poemes que recullen temes dels costumari del poble, els quals fan d'enllaç entre les narracions, preparen l'atmosfera del relat i ajuden a mantenir un continu flux líric. En totes dues veus hi ha, però, la mateixa llengua acurada, neta, vívida i pròxima al lector. I així, Espí aconsegueix recrear el seu món d'enyors, records, aprenentatges i pèrdues.

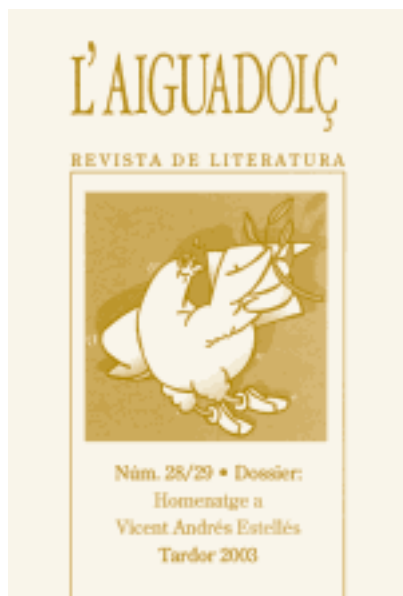
Les narracions segueixen el fil vital: des dels *Orígens* (tant de l'ésser humà, com del protagonista) fins a la *Mort* (relatada des de diferents cantons), passant per un seguit de vivències claus en la vida del narrador, sobretot centrades en la infantesa i l'adolescència. *Niudecorbs...* és un llibre d'escriptura treballada i senzilla alhora; de lectura amena, que no ràpida, per tastar-li cada mot.

Elies Barberà

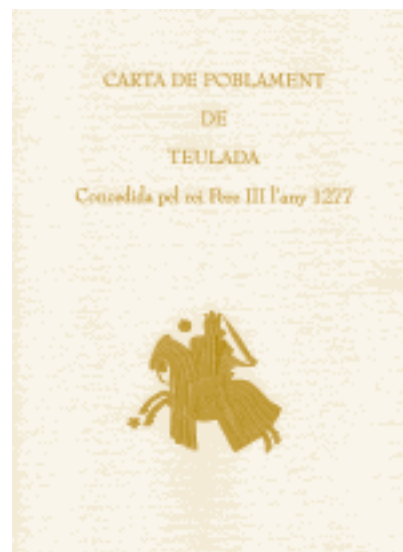
Aguait's

Revista d'Investigació i Assaig
núms. 19-20
(2002-2003)

L'Aiguadolç

Revista de literatura,
núms. 28-29 (tardor 2003)
Homenatge a Vicent Andrés Estellés

Enric GUINOT i Joan IVARS

Carta de poblament de Teulada

Concedida pel rei Pere III l'any 1277.
Teulada: Regidoria de Cultura i Educació.
Ajuntament de Teulada, 2003

16

Intervencions plàstiques a la Marina

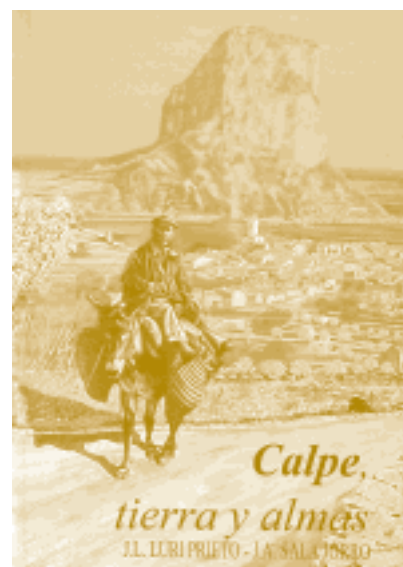
València: Ajuntaments de Benissa,
Dénia, Jesús Pobre, Xàbia i Teulada
i el Grup de Reüll (IECMA).
Consorci de Museus de la Comunitat
Valenciana.
Conselleria de Cultura, Educació i
Esport, 2003. 231 pp.

Joan Josep CARDONA

Història de la parròquia de Benissa

Benissa: Edició a cura de l'autor,
2002. 230 pp.

J. L. LURI PRIETO i J. A. SALA JORRO

Calpe, tierra y almas

Calp: Ediciones calpinas, 2003
Dos volums. 301 pp. i 303 pp.

ARXIU MUNICIPAL DE DÉNIA (coord.)

Homenatge. Jaime Salort Arabí

Dénia: Ajuntament de Dénia.
Regidoria de Cultura, 2003

Electra PELUFFO

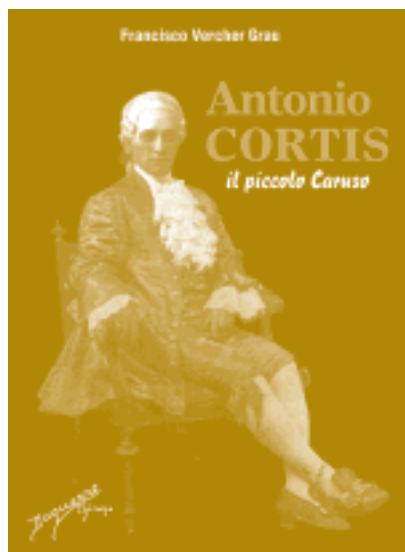
Apuntes de medicina china

Madrid: Miraguano Ediciones
2003

Maite MADRID

Pedramala en el record

Benissa: Comissió de Festes
de Pedramala, 2003. 45 pp.

Francisco VERCHER GRAU
Antonio Cortis, "il piccolo Caruso"
 Dénia: edició de l'autor
 2003

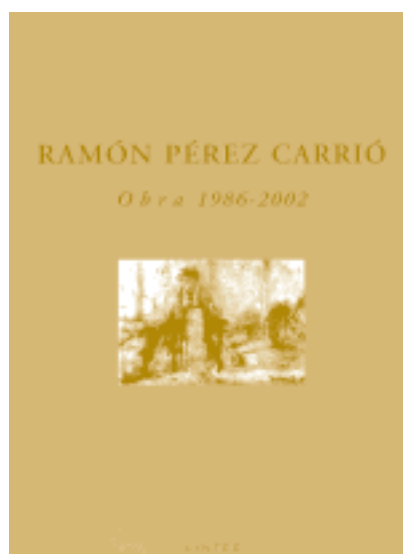
Ferran BATALLER
El món dels forrellats
 Picanya: Edicions del Bullent, 2003.
 Il·lustracions de Robby

Adrián MIRÓ
Crónicas francesas (1957-1973)
 Alcoy: 2003.
 150 pp.

Corona poètica valenciana
a Jacint Verdaguer
 Gandia: CEIC Alfons el Vell, 2003

Ramon Pérez Carrió. Obra 1986-2002
 Sedaví: Ediciones Linteo, 2002

Immaculada CLEMENTE PAULINO
i Vicent VILLANUEVA BALLESTER
Diagnòstic de salut del
municipi de Teulada
 Ajuntament de Teulada, etc.
 Teulada: 2003.
 Premi del II Certamen d'Investigació
 'La Joanaina' de l'Associació Cultural
 Amics de Teulada

Alejandro MAYORDOMO i
Maria Carmen AGULLÓ (eds.)
La construcció social
del sistema educatiu valencià
 Gandia: CEIC Alfons el Vell, 2003
 I Jornades d'Història
 de l'Educació Valenciana

Joan Lluís MOLLÀ NAVARRO
Breviari equivocat
 La Safor: 2003

Miquel BATLLORI (dir.)

Diplomatari Borja, 1

València: Edicions 3 i 4, 2002

Al voltant dels Borja com a argument de novel·la, de biografia i d'història, sempre ha girat l'eterna dualitat: per un costat els antiborja i per l'altre els filoborgians. Durant molt de temps se'ls tenia com una obscura família dedicada a l'enaltiment personal, no exempta d'intrigues, assassinats i mangarrufes personificats en la figura més polèmica que de la branca va sortir, el que arribà a ser papa Alexandre VI. La renovació de la història, i ací dins incloem el present llibre, a partir de l'estudi minuciós de la documentació d'arxiu cada cop més ens presenta uns Borja més decisius i més universals dins l'eixamplament i modernització de l'Europa Occidental.

El projecte editorial d'Eliseu Climent és pretensiu: «posar a l'abast dels investigadors l'edició de la documentació fonamental sobre el llinatge borja, disseminada en nombrosos arxius i biblioteques del continent». La primera part d'aquest *Diplomatari* fa referència a la documentació escorcollada a l'Arxiu del Regne de València i té com a data límit l'any 1429, quan Alfons de Borja (futur Calixt III, el papa de la Croada) és nomenat bisbe de València. La feina la va començar Lluís Cerveró, però aquest projecte no s'entendria sense la direcció acadèmica de Miquel Batllori. L'obra, de fastuosa presentació, sobre un fons vermell amb lletres daurades, està dividida en tres parts: en primer lloc una sèrie d'estudis sobre el llinatge Borja; en segon, el *Diplomatari* (documents relatius als Borja); i en tercer, l'apèndix (documents administratius d'Alfons de Borja com a funcionari de la cancelleria reial).

Un té la mania que el capritx dels inves-

tigadors per esbrinar l'origen del llinatge borja ha provocat un blocatge al veritable i possible estudi científic amb el qual entendre una vegada per totes l'abast universal en les relacions socials, polítiques i religioses dins el trànsit de l'edat mitjana a la moderna –amb la conseqüent modernització dels estats europeus–, protagonitzat per una família valenciana i de les nostres comarques centrals.

Queda clar amb la primera part del *Diplomatari* l'origen no noble d'Alfons de Borja, i també, que per aquest fet el que seria el primer papa valencià va casar la seua germana Isabel amb Jofré de Borja, aquest últim d'arrels nobles, «per emmascarar els seus orígens plebeus». Tot i ser Alfons de Borja fill d'un tintorer, el seu progrés va ser meteòric, des del naixement a la Torreta de Canals, passant per l'Estudi General de Lleida, fins arribar a ser el Sant Pare. El paper d'Alfons de Borja fou determinant en el Cisma d'Occident, aconseguint l'abdicació de l'antipapa de Peníscola el 1429.

Els estudis sobre els Borja segueixen amb l'acurada investigació heràldica de Vicent Pons, el qual argumenta que gràcies a ells l'heràldica valenciana serà present a tot arreu de l'Europa occidental i l'Amèrica Llatina. Els següents capítols se centren en la relació del llinatge a Xàtiva i a la Costera, des de la famosa Torreta de Canals fins a l'estreta relació amb la comarca d'Albaida, literaturitzada amb l'assassinat del síndic d'Ontinyent.

L'últim dels estudis ens presenta el vincle d'Alfons de Borja amb Lleida, ciutat on va cursar estudis el futur papa valencià, aleshores l'única universitat de la Corona d'Aragó. Ximo Company, un dels majors estudiosos dels Borja, no deixa de ser crític davant la mancança d'estudis més minuciosos i científics que deixen de banda la prioritat de la dicotomia pro i contra Borja de què abans parlàvem, i apunta i sosté que la influència que tingué el predicador Vicent Ferrer sobre Alfons de Borja fou decisiva per configurar el tarannà de qui el 1455 seria el pare de la cristiandat.

La part documental, proluxa per al curiós però determinant per a l'estudiós, és el propi *Diplomatari*, format per 222 fitxes que tenen com a dates límits 1299-1429 i foren escorcollades en el seu dia per Lluís Cerveró. La tasca administrativa d'Alfons de Borja en la cancelleria reial la podem seguir en les 395 fitxes de l'apèndix documental. Tots dos apartats immillorablement il·lustrats amb una excel·lent selecció iconogràfica.

Fins i tot l'edició s'ha permès el luxe d'afegir un arbre genealògic dels Borja elaborat per Maite Framis, i digne de meravella. No seria just tancar aquesta ressenya sense deixar constància d'altres col·laboradors: Luis Pablo Martínez i Miguel Navarro –introducció–; Agustí Ventura –Borja i Xàtiva–; Jordi Alonso –cartografia– i Núria Ramon –índex i bibliografia–. I si me'n deixo algun que em perdone el respectable.

Joan Miquel Almela

Isidre CRESPO REDONDO

De Fuster a Pla amb camí de tornada

Gandia: CEIC Alfons el Vell, 2002

El llibre està dedicat a valorar i ajudar a conèixer dues figures cabdals de la literatura catalana, Joan Fuster i Josep Pla, així com les seues relacions. El volum consta bàsicament de cinc apartats. El primer bloc és una completa introducció de l'autor sobre la relació personal i literària entre Fuster i Pla; el segon arreplega el que Joan Fuster digué en la seua última conferència, el 23 d'abril a Bellreguard, deu anys abans, a més d'altres aportacions. Al tercer es constitueix plenament el nucli del llibre, ja que recull de manera sistematitzada –segons diverses situacions comunicatives– els escrits on Joan Fuster parla de Josep Pla, mentre que al quart és Pla qui fa a l'inrevés. Al cinquè apartat, amics, estudiosos, periodistes i crítics ajunten o separen, en les seues anàlisis, els dos protagonistes.

Com és tradicional en l'autor, el treball realitzat és fruit d'una documentació abundant i una anàlisi metòdica, on es poden rastrejar les diverses fonts d'una forma molt acurada en la seua classificació i aportacions introduïdes. Només trobem a faltar, posats a demanar, una breu biografia sobre els dos personatges, encara que s'hi adjunta una taula cronològica comparativa que ajuda a relacionar-los i compensa la seua redacció. Igualment cal remarcar un conjunt de fotografies en annex final i un índex extraordinàriament ben detallat que facilita la recerca dels temes.

Enric Ramiro

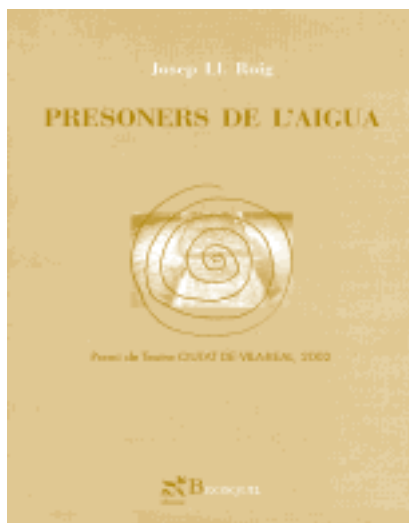
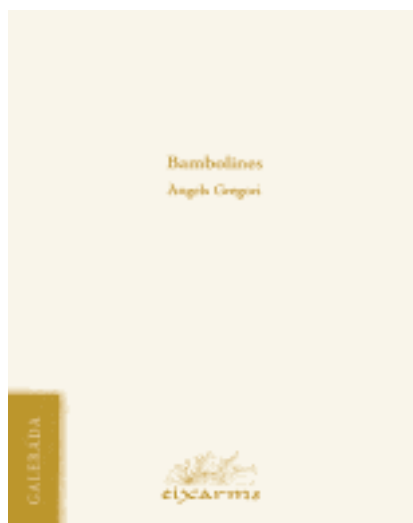
FUNÀMBULS SOBRE UNA FULLA DE NAVALLA

BAMBOLINES

Àngels GREGORI

Galerada SCCL,
Cabrera de Mar, 2003.

Amb *Bambolines*, Àngels Gregori (Oliva, 1985) ha obtingut el premi Amadeu Oller per a poetes inèdits. Tocaria, doncs, parlar del primer llibre d'una autora joveníssima, amb poemes frescos, d'expressió vigorosa i camins oberts a l'esperança. Però sonaria a tòpic. Parlem d'un bon primer llibre, d'una expressió clara, punyent i adolorida alhora. I d'una mirada escèptica, intranquil·la, autocrítica i compromesa. Amb una vida interior que s'intueix no gens assossegada i la dosi saludable d'insolència als divuit anys, el recurs de contemplar el món com si es tractara d'un decorat teatral és suggestiu: «Ningú, cap ni un de cadascun dels paràsits/ habitables dins l'esfera del viure/ no gosaria mantenir-se fidel/ als llimbs d'aquest espectacle fet amb la por/ dels qui temen la por, amb la sang/ dels qui temen la sang.» I a més de suggestiu, molt temptador.

PRESONERS DE L'AIGUA

Josep LL. ROIG

Brosquil Edicions, València, 2003.
Premi de teatre Ciutat de Vila-real 2002.

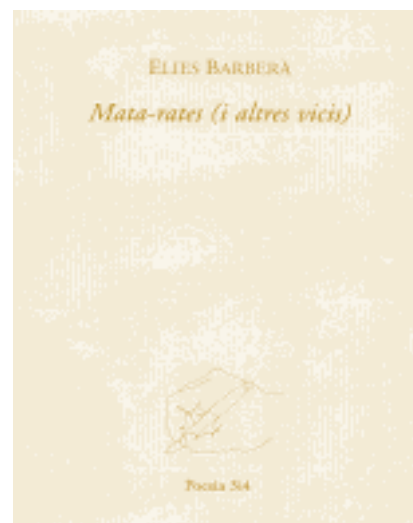
J. Ll. Roig s'ha sabut construir l'escenari, o escenaris, que necessitava per tal de desenvolupar un tema profund en forma de text dramàtic: tres opcions de vida distintes en un país devastat per una guerra. Un dels personatges ha viscut i viu implicat físicament en aquell espai; un altre s'hi compromet intel·lectualment, però des de la distància; i el tercer n'ha fet dedicació professional des del periodisme. L'habilitat poètica de Roig es fa palesa en moltes de les acotacions teatrals, algunes d'una subtilesa lingüística i gestual notables. L'obra manté diversos punts d'intriga que fan atractiva la lectura. I un principi i un final que trenquen expectatives. Caldria revisar, potser, bastants intervencions del personatge masculí, que resten altura als diàlegs, més encara en situacions de tensió emotiva. I el títol, que amb la seua factura poètica no arriba a transmetre l'interès real del llibre.

MATA-RATES (I ALTRES VICIS)

Elies BARBERÀ

Eliseu Climent ed., València, 2003.
Premi Senyoriu d'Ausiàs March 2002.

La tradició lírica del vi, els versos de Catul, la veu trencada pel desamor, la companyia melangiosa del jazz, dels *Carmina burana*, alguns filòsofs (de referència obligada quan un també ho és), la nit amiga i la solitud. Una «papallona desorientada que baixa del seu vol i em busca i ve i es detura en el palmell hospitalari de la mà i es deixa acaronar la testa...». Hedonisme, i la Tristesa, que «és la profunditat o és la nit / i també és la pau». Aquests són alguns dels ingredients d'un *mata-rates* terapèutic. Un exercici de «funambulisme» al damunt d'una «fulla de navalla»: a un costat el turment del record, el lament per la pèrdua de l'amada; a l'altre, el conhort terapèutic del vi, de l'escriptura, de la ironia que salva. L'oblit és la victòria; el brindis per un mateix. Una veu original, amb moments brillants, com ara «Casa barrada», o C/ «Sant Jordi, 22. 3r, esquerra» que cal no perdre de vista.

19

...I TOTA LA RESTA ÉS LITERATURA

ESTELLÉS TRADUÏT AL CASTELLÀ

CIUDAD SUSURRADA AL OÍDO

Vicent ANDRÉS ESTELLÉS

(trad. Marc Granell), Denes, Païports, 2003.

Just quan s'han acomplert cinquanta anys de la publicació en l'editorial Torre de Ciutat a cau d'orella, l'editorial Denes trau al carrer aquesta traducció, la segona del mateix autor, després de *Primer libro de las églogas* (versió d'Antonio Moreno). A hores d'ara és clar que la dimensió poètica d'Estellés ha superat barres lingüístiques, i aquesta pot ser una magnífica iniciativa perquè els lectors espanyols hi tinguin un accés més just i més complet.

La traducció de Marc Granell aconsegueix transmetre el ritme i la sonoritat d'aquell primer Estellés a la nova llengua poètica. Es tracta, com Enric Sòria assenyala al pròleg, d'un llibre «molt prometedor, d'un aprenent de gran poeta, no d'un autor plenament madur». Però l'entreteniment de comparar la versió original de *Ciutat a cau d'orella* amb la *Ciudad susurrada al oído* de Marc Granell és una experiència altament recomanable. Un breu fragment sona així: «La llovizna endereza los pechos de las doncellas/ y las hojas en los árboles, donde el aire se va desgarrando/ con gemidos de nacimiento.»

Maria Josep Escrivà

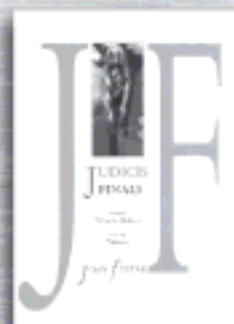

**Foucault:
un il·lustrat
radical?**
Josep A. Bermúdez
16 €

Casar-se a l'Antic Règim
Dona i família a la València
del segle XVIII
Isabel Amparo Balañá
16 €

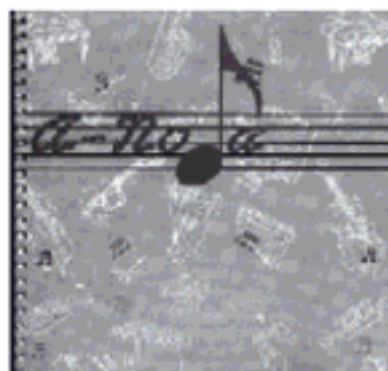
Judicis finals
Joan Riera
10 €

PUV PUBLICACIONS
UNIVERSITAT DE VALÈNCIA

c/ Arts Gràfiques, 13 • 46010 València - Tel. 96 386 41 15 - <http://www.uv.es/publicacions> - publicacions@uv.es

NOVA COL·LECCIÓ DE RECURSOS D'ÀULA

Frank Cogollos, Agustí Martínez
**Quadern pràctic amb
nocions musicals bàsiques**

Diego Gómez, coord.
**Material innovador
per a l'ensenyament del valencià
als novieguts**

Evarist Donet Donet
**Teoria i pràctica
de les tècniques
d'esquematització**

possible
edicions 96
recursos d'aula

EDICIONS 96
Telèfon: 96 246 11 04
Fax: 96 246 14 90
edicions96@edicions96.com